

Наше Слowo

УКРАЇНСЬКИЙ
ТИЖНЕВИК
TYGODNIK
UKRAIŃSKI
UKRAINIAN
WEEKLY

Рік LXXI № 35 (3602) Варшава, 30 серпня 2026 року, Ціна / Cena 7 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254

Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

**Українці та поляки запалили
«Полум'я братерства». с. 2**

Культура, музика, театр і традиція над Ославою. с. 5

«Не будь байдужим». с. 8

ISSN 027-8254

9 770027 825269

Фото з фейсбук-сторінки Генерального консульства України в Любліні

Українці та поляки запалили «Полум'я братерства»

Українці та поляки вже увосьме запалили «Полум'я братерства». 14 серпня вони зібралися передусім на цвинтарях, але теж площах, скверах, щоб вшанувати пам'ять бійців Української Народної Армії, які разом з польським військом чинили опір більшовицькому наступу в 1920 році, захищаючи не лише Польщу, але і Європу.

ВАРШАВА

На Православному цвинтарі у варшавському районі Воля зібралася понад сотня людей. Серед них – представники духовенства, українські дипломати, влада міста Варшави, члени громадських організацій, пластуни, гарцери та всі ті, хто хотів вшанувати пам'ять воїнів УНР.

Звертаючись до учасників заходу, посол України у Польщі Василь Боднар згадав, що 106 років тому українські та польські воїни опинилися по один бік перед спільною загрозою. Дипломат зазначив, що сьогодні ми згадуємо цю історію як приклад солідарності двох народів.

«Так само, як солдати Української Народної Республіки, сьогодні добровольці – громадяни Польщі – допомагають Україні вистояти, захиститися та відбити нинішню загрозу», – наголосив дипломат.

Посол подякував усім полякам і українцям, а особливо пластунам у Польщі та гарцерам, які вісім років тому придумали «Полум'я братерства» й досі зберігають цю традицію, організовуючи акцію.

Присутні поклали вінки до пам'ятного хреста та запалили «Полум'я братерства». Серед учасників був депутат міської ради Варшави Ярослав Шостаковський. Прийшли також представники українських організацій у Польщі, зокрема, Ігор Мричко – голова Пласту в Польщі, Юрій Рейт – лідер Громадської ініціативи з догляду за могилами воїнів УНР у Варшаві.

Перед церемонією міністр Войцех Коларський, представник Канцелярії президента, поклав квіти на кладовищі від імені президента Польщі Кароля Навроцького.

З нагоди акції у Варшаві треба згадати, що через чотири дні після церемонії на Волі надійшла звістка, що померла Ванда Трачик-Ставська – учасниця Варшавського повстан-

ня і великий друг ініціативи, яка двічі брала участь у «Полум'ї братерства».

Під час урочистостей у 2022 році вона сказала слова, які глибоко запали в серця багатьох із нас:

«Мені майже сто років. Я була солдатом Повстання – справжнім солдатом, солдатом, який стріляв і вбивав. І відтоді я ненавиджу війну! Я прийшла сюди тому, що була солдатом Повстання, а Україна – у моєму серці. Бо я знаю, як вам зараз важко. І шкодую, що вже нічого не можу зробити. Можу лише просити всіх про мир, але також про допомогу Україні! І я вірю, що Європа вас не залишить!»

Фото з фейсбук-сторінки Посольства України у Польщі

ЛЮБЛІН

У Любліні акція, як завжди, була проведена на люблінському Православному цвинтарі на вул. Липовій, де зараз розташовано кільканадцять могил солдатів отамана Петлюри та пам'ятник воїнам Армії УНР.

«Запалення „Полум'я братерства“ нагадує, що взаємна повага між нашими народами має особливе значення, особливо у періоди важких випробувань», – наголосив Роман Шепеляк, генеральний консул України в Любліні, який взяв участь у врочистості разом з іншими дипломатами та працівниками консульства.

До вшанування пам'яті полеглих воїнів Армії Української Народної Республіки традиційно долучились голова Українського товариства у Любліні доктор Григорій Купріянович разом з іншими діячами організації, яка від років піклується про козацькі могили на цьому цвинтарі. Були також директор Центру міжнародного співробітництва міста Любліна Кшиштоф Становський, голова фонду «Сила єдності» Вікторія Захарова, представник духовенства, пластуни та гарцери з Любліна, українська громада і польські друзі.

Фото з фейсбук-сторінки

Генерального консульства України у Любліні

ВРОЦЛАВ

У Вроцлаві запалили свічки на могилі офіцера Дієвої армії УНР Антона Ярмака, згодом контрактника Війська Поль-

ського у званні поручника, учасника Вересневої кампанії 1939 року. Донині його нащадки проживають у Вроцлаві.

На акції, як торік, були присутні пластуни та гарцери, представники Генерального консульства України у Вроцлаві та вроцлавського гуртка Об'єднання українців у Польщі.

«Полум'я братерства має бути не лише знаком пам'яті про тих, хто понад сто років тому разом боровся за свободу. Нехай воно стане символом нашої спільної відповідальності за майбутнє – майбутнє, у якому Україна і Польща залишаються союзниками, об'єднаними спільними цінностями, взаємною повагою та прагненням до свободи», – говорив Тарас Токарський, генеральний консул України у Вроцлаві, звертаючись до присутніх.

Дипломат наголосив, що ця спільна акція пластунів та гарцерів є свідченням добрих сторінок польсько-українських взаємин і доречним нагадуванням, що обов'язково слід взаємно пам'ятати й примножувати добрий досвід та на ньому будувати взаємини майбутнього.

Фото з фейсбук-сторінки

Генерального консульства України у Вроцлаві

КРАКІВ

Учасники акції «Полум'я братерства» у Кракові зібралися біля кургану «Померлих та інтернованих у таборі №1 „Домб'є“ воїнів Армії УНР (1918-1920 рр.)».

Панахиду за полеглими відправив отець протоієрей Петро Павлище – парох та декан краківської парафії Воздвиження Чесного Хреста. Присутні спільною молитвою та хвилиною мовчання вшанували пам'ять загиблих і запалили символічні лампадки «Полум'я братерства».

Серед тих, хто прийшов на відзначення, були працівники Генерального консульства України в Кракові разом із краківськими пластунами, польськими гарцерами, дітьми української громади, зокрема краківського гуртка ОУП.

Фото з фейсбук-сторінки

Генерального консульства України в Кракові

ЛЕМБОРК

В Лемборку традиційно відбулася акція «Полум'я братерства» біля могили хорунжого Армії УНР Сергія Хлопицького. Захід розпочався поминальною панахидою, яку відслужив отець Олег Гриців, та запаленням символічних свічок пам'яті.

«Члени нашої громади мали змогу почути спогади онучки Беати Кшикавської та онука Івана Хлопицького про життя і боротьбу їхнього діда – Сергія Хлопицького», – повідомляє на своїй фейсбук-сторінці Домівка ОУП у Лемборку. У дописі зазначено, що для всіх присутніх, а особливо молоді, це був живий урок історії, який «спонукає до подальших пошуків і пізнання минулого нашого народу».

Фото з фейсбук-сторінки Домівка Лемборк

Зібрав Павло ЛОЗА

КЕНТШИН

У Кентшині представники української громади вшанували пам'ять Андрія Дмитренка – воєнка Армії Української Народної Республіки Симона Петлюри. Після завершення війни Андрій Дмитренко жив у Польщі, помер і похований у Кентшині.

Біля його могили учасники події помолилися, поклали квіти та запалили свічку. Цьогорічна зустріч мала особливий емоційний вимір через напруження в українсько-польських відносинах. Координаторка акції в Кентшині Дарія Оринчак зізналася, що нинішні прояви неприязні до українців їй важко зрозуміти. Адже ще донедавна поляки й українці вміли разом зустрічатися, розмовляти та організовувати спільні заходи.

На її думку, у час, коли навколо надто багато інформації, страхів та емоцій, особливо важливо зупинитися і замислитися. Саме такі зустрічі біля могил людей, які понад сто років тому боролися за свободу України та Польщі, дають можливість переосмислити спільну історію.

«Нам потрібно затриматися, зупинитися і подумати. І думаю, що найбільша, найкраща зброя проти цього зла, яке сидить навколо, – робити добро навколо себе, почати від себе, від своєї родини, своїх найближчих», – підкреслила Дарія Оринчак. Раніше вона зачитала цьогорічне звернення організаторів акції – польських гарцерів та українських пластунів.

Учасники зустрічі на могилі Андрія Дмитренка також наголошували на важливості передавати пам'ять молодому поколінню, щоб воно знало свою історію, не соромилося української мови та культури й пам'ятало про тих, хто свого часу боровся за свободу. Підкреслювалося також, що воїни Армії УНР – це символ братерства, і вони заслужили на пам'ять, навіть якщо про їхню історію і роль в Польщі досі недостатньо згадують.

Фото автора повідомлення

Григорій СПОДАРИК

«Українсько-польські музичні зустрічі» на Підляшші

Наприкінці літа, 29 серпня, на водосховищі в Рипчицях відбудуться Українсько-польські музичні зустрічі. Це нова подія української громади Підляшшя. У рамках заходу виступлять гурти та солісти, які виконають українські та польські пісні. Окрім того, пройде ярмарок рукоділля та регіональної кухні.

Концерт організовують Союз українців Підляшшя та бургомістр Кліщель. Початок – о 17:00.

Фестиваль польсько-української культури в Пшецьміні

Вже одинадцятий раз Пшецьміно, що у Західнопоморському воєводстві, стало культурним мостом між Польщею та Україною. 15 серпня на місцевому спортивному полі в рамках Фестивалю польсько-української культури лунали українські й польські музичні ритми, діти танцювали, а аромати місцевої кухні об'єднували два культурні світи.

У заході взяли участь, зокрема, генеральна консулка України в Гданську Світлана Криса, яка подякувала організаторам за запрошення та їхній внесок і зусилля в реалізацію фестивалю, та Мирослав Скірка, голова Об'єднання українців у Польщі.

У програмі був виступ дітей з колобжезького пункту навчання «Веселий віночок».

Нагадаємо: Пшецьміно – це невелике село неподалік Колобжега. Сьогодні більшість його мешканців – українці або члени польсько-українських родин.

З'явився третій номер наукового журналу від «Просвіти»

Починається новий навчальний рік. Можна сказати, що з цієї нагоди фонд «Просвіта» з Валча зробив подарунок для вчителів та всіх тих, хто цікавиться питаннями освіти. У середині серпня вийшов новий, третій, номер наукового журналу «Інноваційний простір» (в оригіналі – «Przestrzeń Innowacji»). Хочемо нагадати, що це видання створено для публікації наукових статей у галузях освіти, педагогіки, психології, соціології та інших соціальних наук.

У новому випуску, серед іншого, можна прочитати статтю головного редактора журналу Марка Сирника – «Український таємний університет та політехнічний університет (1921-1925)». До цього номера також увійшли матеріали, що стосуються сфери педагогіки. Зокрема, стаття про педагогічну підтримку критичного мислення особистості на різних етапах її розвитку та текст під назвою «Моніторинг наукових освітніх потреб іноземних здобувачів вищої освіти в умовах українського університету».

У журналі також знайдете матеріали з розділів «Медицина» та «Психологія».

Більше інформації про третій номер видання «Інноваційний простір», а також інші новини з освіти української меншини у Польщі можна знайти на сайті osvita.org.pl.

Конкурс поезії у Лемборку та зустріч щодо співпраці з громадою

5 серпня у домівці ОУП у Лемборку відбувся конкурс поезії «Краса українського слова».

«Діти продемонстрували свою любов до української мови та поезії, артистичність, гарну дикцію й майстерність художнього читання. А конкурс танцю „Україна в ритмі серця“ подарував усім море енергії, яскравих емоцій та позитиву», – пишуть організатори на фейсбук-сторінці домівки.

Пройшов теж конкурс знань про Україну. Після оголошення його результатів діти за свої досягнення отримали грамоти та нагороди.

Цього ж дня у Лемборку відбулася зустріч із батьками учнів-біженців, що приїхали до Польщі після початку війни в Україні. Метою події було обговорення співпраці з місцевою громадою. Також ішлося про можливості безплатної підтримки таких осіб у позашкільній діяльності в Лемборку та Білому Борі.

Цю зустріч у лемборській домівці організував Фонд демократії, освіти, культури та активізації «ДЕКА» й Кошалінський відділ ОУП.

Фото з фейсбук-сторінки Домівка-Лемборк

Реколекції для молодих родин у Перемишлі

Від 27 липня до 1 серпня в домі сестер служебниць у Перемишлі «Effatha» відбулися реколекції для молодих родин. На сайті Перемисько-Варшавської архієпархії УГКЦ повідомлено, що протягом тижня подружжя разом зі своїми дітьми мали нагоду зупинитися серед щоденних турбот, присвятити час Богові, одне одному та своїй сім'ї.

Проводив реколекції отець Орест Демко, віцеканцлер Інституту душпастирства подружжя та сім'ї Стрийської єпархії. У реколекціях брали участь сім'ї з дітьми різного віку. Наймолодшими учасниками стали малюки віком лише три та п'ять місяців, які разом із батьками були присутні на всіх конференціях. Крім цього, для дітей сестри служебниць Непорочної Діви Марії разом з волонтерками організували забави, творчі заняття та спільне дозвілля.

Реколекції вперше організувала новостворена архієпархіальна Комісія в справі сім'ї спільно із сестрами служебницями НДМ.

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

Мирослав ФАЛЬ

Фото надав автор статті

Культура, музика, театр і традиція над Ославою

У Мокрому 8-9 серпня відбулося XXXIV Свято культури над Ославою – одна з найважливіших культурних подій української громади Підкарпаття. Протягом двох днів Мокре стало місцем зустрічі музикантів, співаків, танцюристів, театральних акторів, гостей та всіх тих, кому близькі українська культура, традиції й живе слово.

Цьогорічне свято розпочалося в суботу, 8 серпня, в атмосферній старій stodolі в Морохові. Саме тут відбувся вечір українського театру, концерт гурту «Крайка» й танцювальна забава з «Капелою збіраною». Особливою подією вечора стала музична містерія «100 DoLaRs. Духи бойків», у якій взяли участь Наталія Довгалюк (сценарій і режисура), Іван Довгалюк та ансамбль пісні й танцю «Ослав'яни» з Мокрого. Музичні інструменти, народні строї, пісні та танці нагадували про те, наскільки важливо берегти культурну спадщину. У Мокрому традиція не залишається лише спогадом про минуле, а продовжує жити в сучасному культурному просторі.

Наступного дня, 9 серпня, свято продовжилось на сцені в Мокрому. Глядачі мали нагоду побачити виступи народних колективів та окремих виконавців: «Малинячок», «Краєчка», «Сьпіванка», «Ослав'яни», «Мирон Гаврилець та друзі», «Шаравари».

Важливою частиною програми став виступ гурту «Пацики з Франека», який був одним із найяскравіших моментів другого дня свята. Сучасне звучання, сценічна енергія та безпосередній контакт із публікою створили атмосферу великого спільного концерту.

Свято культури над Ославою – не лише концерти. Це передусім простір зустрічі людей, поколінь і традицій. Тут поруч звучать давні народні пісні та сучасна музика, зберігаються танцювальні традиції, українське слово й культура отримують нове життя.

Особливого значення набуває те, що до участі у святі долучаються діти та молодь. Саме вони є гарантією того, що пісні, танці, звичаї й пам'ять про культурну спадщину українців Сяніччини будуть передаватися наступним поколінням. XXXIV Свято культури над Ославою вкотре показало, що українська культура на цій землі є живою, різноманітною та відкритою. Мокре на два дні перетворилося на місце, де музика об'єднала людей незалежно від віку.

Організатором свята стало Об'єднання українців у Польщі – гурток у Мокрому. Захід був співфінансований із коштів державного бюджету Польщі, установ міста і гміни Загір'я, Місько-гмінного осередку культури й спорту в Загір'ї, села Мокре.

Свято завершилося, але його найважливіший результат залишається з нами – спільнота, пам'ять, музика і культура, які продовжують жити та об'єднувати людей над Ославою. ●

Петро АНДРУСЕЧКО, Київ

Виборчий фальстарт колишнього міністра оборони

18 серпня колишній міністр оборони Михайло Федоров, фактично через місяць після свого звільнення з посади міністра оборони, оприлюднив відеозвернення до українського народу, у якому виступив із гострою критикою системи влади в Україні та закликав до проведення виборів. Тим самим здавалося, що колишній міністр перейшов в опозицію до влади на чолі з президентом Володимиром Зеленським. Однак сам Федоров кілька днів потому у розмові з редакцією BBC Україна унівав підтвердження, чи готовий він до нової політичної ролі та участі в потенційних виборах. Це може підтверджувати думки деяких українських експертів про те, що колишній міністр, закликаючи до виборів, зробив політичний фальстарт.

«Демократія не може бути заручницею Росії. Ми воюємо саме тому, що хочемо залишитися вільною європейською державою. Тому ми маємо знайти законний, безпечний та реалістичний механізм, який дозволить Україні відновити повноцінний демократичний процес навіть за умови тривалої війни», – підкреслив Федоров, звертаючись до українців увечері 18 серпня.

Колишній міністр оборони обрав дату публікації своєї заяви не випадково. На 19 серпня було заплановано засідання Верховної Ради України, на якому мали обрати наступника Федорова.

Понад місяць тому президент Володимир Зеленський наважився на зміну уряду. Дехто з міністрів попереднього уряду зберіг свої посади, але не Михайло Федоров, який із січня очолював оборонне відомство, а до того був міністром цифрової трансформації.

Рішення Зеленського стосовно відставки Федорова зустріло критику з боку частини українського суспільства, і майже одразу відбулися вуличні акції на підтримку колишнього міністра оборони. Почалися розмови про черговий Картонний Майдан.

Картонний Майдан не змінив рішення Зеленського

Протестувальники у Києві та інших містах, переважно молоді, вимагали поновлення Федорова на посаді міністра оборони. Невдовзі з'явилася ще одна вимога, а саме відправити у відставку головнокомандувача Збройних сил України Олександра Сирського. Президент Зеленський фактично звільнив головнокомандувача, але так і не поступився вимозі щодо поновлення Федорова. Висунув натомість свого кандидата на посаду міністра оборони – генерала Євгенія Хмари, який користується доброю репутацією і останнім часом був тимчасовим виконувачем обов'язків голови Служби безпеки України. Проте президент не вніс його кандидатуру на голосування до Верхов-

ної Ради у липні, а народні депутати пішли на місячну відпустку. Хмара залишився виконувачем обов'язків міністра.

18 серпня депутати повернулися з відпустки, що відкрило шлях до затвердження як нового міністра оборони, так і міністра закордонних справ Андрія Сибіги, який протягом місяця також перебував у статусі виконувача обов'язків.

Можливо, Федоров сподівався, що суспільний тиск протестувальників змусить Зеленського змінити рішення, як це було рік тому під час протестів на захист незалежності антикорупційних органів. Однак цього разу сталося інакше.

Федоров чекав до останнього моменту і 18 серпня вирішив піти ва-банк. Але здається, якщо його заява й мала випередити чи справити якийсь вплив на депутатів, вона швидше спрацювала для них як мобілізаційний ресурс, і 19 серпня Верховна Рада затвердила 312 голосами Євгенія Хмару на посаду нового міністра оборони.

Федоров кидає виклик системі?

Вже під час протестів коментатори замислювалися над тим, чи не відбудеться народження нового політичного лідера й нового політичного руху, такого собі своєрідного голосу молодого покоління.

Упродовж місяця, коли прихильники Федорова виходили на вулиці українських міст, він зберігав мовчання.

Здавалося, що 18 серпня Федоров фактично підтвердив початок самостійної політичної гри. Колишній міністр наголосив, що Україна не може залишатися без повноправного очільника Міністерства оборони під час війни, і закликав до широкої дискусії щодо майбутнього держави та демократії.

На його думку, оборонна політика держави не може залишатися у стані тимчасовості, коли Україна щодня бореться за своє існування. Він підкреслив при цьому, що це питання виходить за межі однієї посади чи міністерства. На його переконання, слід визначити, як держава має функціонувати в умовах тривалої війни. Він також звернув увагу на проблему корупції, яка, за його словами, в умовах війни є ключовою і від боротьби з якою залежить «здатність до виживання і перемоги». На його думку, в Україні наразі триває системна криза управління.

Заява Федорова викликала хвилю коментарів.

«Федоров по суті пропонує у певній перспективі (і навряд далекій) визначитись українцям, хто має рацію в його протистоянні із Зеленським. І йдеться не просто про особисте протистояння. Федоров прямо натякає на протистояння з «колективним Зеленським», в якому візуально присутні і Єрмак, і Арахамія, який по контексту звинувачується в корупції. Це як прелюдія до власної виборчої кампанії. І заклик розпочати дискусію про вибори під час війни. І це спосіб кардинально переформатувати політичний порядок денний і перехопити внутрішньополітичну стратегічну ініціативу», написав політолог Володимир Фесенко 18 серпня на фейсбуці.

Втім, на думку Віталія Дейнеги, колишнього заступника Федорова, який уже певний час критикує свого колишнього шефа, той «зробив фальстарт своєї виборчої кампанії».

«З кожним виступом його рейтинг буде падати, бо до неї він готувався явно гірше, ніж навіть до МО. Фактично з кожним наступним відео він буде втрачати рейтинг, бо абстрактність може працювати, але недовго. І коли ти місяць не виходив до протестів, а зараз починаєш випускати відео і продовжуєш уникати конкретики у своїх пропозиціях і звинуваченнях, – це вже не тішить, а дратує навіть лояльного слухача», написав на фейсбуці Дейнега.

19 серпня Володимир Фесенко у черговому дописі на фейсбуці звернув увагу, що в інтернеті переважає критика на адресу Федорова, насамперед за ідею виборів під час війни.

Фесенко, зокрема, сказав, що ідея виборів виявилась «явним фальстартом».

Проблема полягає у самих виборах

Щоб Федоров міг розпочати реальну самостійну політичну кар'єру, потрібні вибори. Власне 18 серпня він виступив із закликом знайти механізм для їх проведення під час війни. Однак саме у цьому й полягає проблема.

Законодавство, зокрема закон про правовий режим воєнного стану, забороняє під час його дії проведення будь-яких виборів на території України. І саме цей закон є для Центральної виборчої комісії правовою підставою для того, щоб не оголошувати вибори у визначені виборчим циклом терміни.

Не є таємницею, що в оточенні президента розглядали можливість проведення виборів під час війни. Сам Зеленський говорив, що готовий до виборів, додаючи, що їх можна організувати лише за умови забезпечення безпеки під час голосування та внесення змін до законодавства. Питання безпеки постає у ситуації, коли не лише прифронтова зона з такими великими містами, як Харків і Запоріжжя, перебуває під постійними російськими обстрілами, а й столиця та інші міста у тилу залишаються під загрозою ударів російських ракет і дронів.

Безпека – не єдиний виклик під час організації виборів. На інші, не менш важливі, вказав сам Федоров у своїй заяві. Ідеться про забезпечення права голосу для військовослужбовців, мільйонів українців за кордоном та жителів прифронтових регіонів. Він також додав те, на що раніше вже звертали увагу експерти: так само важливо гарантувати незалежність інституцій, відповідальних за вибори, і самого виборчого процесу (як кампанії, так і процесу голосування).

За його словами, Україна неодноразово показувала світові, що здатна робити речі, які вважалися неможливими. Відповідно, можна знайти рішення і для реалізації цих постійних вимог.

Олександр Черненко, колишній депутат та екс-голова правління Комітету виборців України (організації, яка займається моніторингом виборів), у коментарі в соцмережах зазначив, що Федоров влучно окреслив проблеми, які необхідно вирішити для проведення таких виборів. Однак він не запропонував способів їх розв'язання.

Дехто почав замислюватися, чи не запропонує колишній міністр цифризації використати саме цифрові інструменти для проведення голосування. Проте досі експерти, зокрема й Центральна виборча комісія, виступали проти електронного голосування, вважаючи, що воно несе занадто великі ризики зовнішнього втручання та маніпуляцій. До цього додається й питання доступності такого рішення для всіх виборців.

Дискусія про вибори під час війни почалась раніше

У серпні 2023 року, напередодні Дня Незалежності України, до Києва прибули американські сенатори від Демократичної та Республіканської партій. Головною метою візиту було запевнення у підтримці США для України, що бореться, та в подальших постачаннях озброєння. Однак респуб-

ліканський сенатор Ліндсі Грем також додав, що Україна має провести вибори наступного року.

У травні 2024 року спливав термін повноважень Володимира Зеленського, а ще за кілька місяців до цього його легітимність на посаді президента почала піддаватися Росії.

Однак тема виборів під час війни з'являлася й у внутрішньоукраїнській дискусії, хоча й точилася радше в кулуарах.

Олесь Доній, суспільно-політичний діяч і колишній депутат, а насамперед лідер студентської Революції на граніті 1990 року, яка змусила радянську владу реалізувати демократичні вимоги, вже два роки стверджує, що вибори можна провести навіть під час війни.

– Є небезпека, що можуть прилетіти бомби російських фашистів на виборчі комісії. І що від голосування можуть бути відсторонені ті, хто на війні та за кордоном. Але якби була воля, то ці проблеми можна було б вирішити, зазначав у розмові з «Газетою Виборчою» у 2024 році Доній.

На його думку, тим, що має відрізнити Україну від Росії у цій війні, є саме підхід до демократії. – Якщо вибори не потрібні, то за що ми воюємо? Ми програємо ідеологічну боротьбу, боротьбу демократії з автократією. Боротьбу добра зі злом. І це реальна катастрофа, – наголошував він.

Тема виборів повернулася до ширшої дискусії разом із перемогою Трампа, який у перші місяці 2025 року піддавав сумніву підтримку Зеленського з боку українців. Це призвело до того, що Зеленський також змінив свою риторику й почав наголошувати, що виборів не боїться і готовий до них, але на першому місці залишається питання безпеки: буде припинення вогню – будуть вибори.

Соціологічні дослідження, проведені у липні та серпні Київським міжнародним інститутом соціології, показали, що 57% опитаних виступають за проведення виборів після укладення остаточної мирної угоди та повного завершення війни. Однак для порівняння, у лютому 2024 року 67% українців виступали проти проведення виборів під час війни.

«Я вважаю, якщо ми хочемо розвалити країну, то у час такої війни можемо рухатися в напрямку виборів. Нас вже штовхали до виборів у час такої війни з різних сторін. Десять років тому була така хвиля», прокоментував ідею проведення виборів президент Зеленський у розмові з журналістами 22 серпня.

Чи Федоров переговірив, ще не вистріливши?

«Я дійсно дуже позитивно ставився і ставлюся до Михайла. Ми багато пройшли разом. Але я вважаю, що він сам іде – чи його штовхають – у неправильні речі», сказав Зеленський у розмові з журналістами.

На думку Фесенка, для Федорова історія з його виборчою ініціативою повинна бути повчальним уроком.

«Але я б не поспішав списувати Федорова з політичних рахунків. Іміджево і рейтингово у нього будуть втрати, але він залишиться у політичних розкладах. Цікаво буде подивитись нові рейтинги, які з'являться у вересні. Реакція соціальних мереж і рейтингові тенденції не завжди збігаються, у всякому разі в реакції «глибинного суспільства» не має таких великих емоційних гойдалок, додав Фесенко.

Не можна забувати, що Федоров є фахівцем із маркетингу в соціальних мережах, і саме він відповідав за виборчу кампанію Зеленського у 2019 році у сегменті соцмереж.

В опублікованому 23 серпня інтерв'ю Федорова для BBC Україна той ухилився від відповіді, чи залишився він прихильником президента, чи перейшов в опозицію. ●

Зібрали Павло ЛОЗА, Григорій СПОДАРИК

Фото надав Павло Лоза

«Не будь байдужим»

Під цим гаслом у понад двадцяти польських містах відбулися демонстрації на захист українців та представників інших меншин, які зазнають нападів у інтернеті та громадських місцях. Демонстрації організував 9 серпня польський Комітет захисту демократії (KOD) разом з іншими польськими організаціями та соціальними ініціативами.

Демонстрації також мали на меті висловити солідарність з тими, хто зазнає насильства та дискримінації. Митинги відбулися у Щеціні, Гданську, Ольштині, Білостоці, Познані, Вроцлаві, Варшаві, Краківі, Катовицях, Ряшеві, Любліні, Лодзі, Кельцях та інших містах. У деяких місцевостях на демонстрацію з'явилося кілька десятків людей, в інших – кілька сотень. Ми відвідали протести у Варшаві та Ольштині. Дякуємо за фрагменти заяв гостей, які взяли голос на протестах, та коментарі учасників, котрі подаємо нижче.

Анджей Шептицький,
заступник міністра науки й вищої освіти Польщі

Класифікація – до людей ставляться як до своїх і як до чужих. Символізація, дегуманізація – вони не люди, вони собаки, черви. Організація, створення спеціальних структур для підготовки. І нарешті – переслідування та екстермінація (масове знищення або повне винищення людей за національною, расовою чи релігійною ознакою – прим. ред.). Ми вже бачимо деякі з цих етапів у Польщі. Класифікація – ми й вони. Вони завжди відповідальні. Хтось не зміг потрапити до лікаря. Чому? Тому що, мабуть, у них (українців – прим. ред.) є привілеї. Хтось втратив роботу. Чому? Тому що, очевидно, їдуть емігранти, українці, біженці, й це через них. Немає лікаря, немає роботи. Ми інвестуємо 5% в оборону, а в деякі сфери інвестуємо менше, ніж хотілося б. Чия це вина? Очевидно, що України, котра воює, бо якби війни не було, нам не довелося

б витратити стільки. Ось що вони нам кажуть. Вони не тільки кажуть, вони готуються. Одна з опозиційних партій оголосила про створення нової структури, яка буде поза законом, якщо я правильно пам'ятаю, захищати закон. Має бути якийсь новий правоохоронний орган, який нібито захищатиме права в ці невизначені часи, як кажуть наші популісти. Це, як ICE (агенти Служби імміграційного і митного контролю – прим. ред.) у Сполучених Штатах, яка ловить американців, чесних людей, і стріляє до них на вулиці. Ми вже говорили тут про переслідування (у Польщі – прим. ред.) сьогодні – той молодий хлопець, якого мало не скинули з мосту, та пара у Вроцлаві. Але є також багато людей, які мовчать. І вони бояться говорити. Бояться розмовляти українською, російською чи білоруською мовами на польських вулицях. Деякі виїжджають. Ми не хочемо такої Польщі. Це сценарій, який ми всі тут повинні однозначно відкинути.

Наталія Панченко,
голова фонду «Stand with Ukraine»
та лідерка Євромайдан-Варшава

Не будьте байдужими, коли чийсь гідність забирають. Не будьте байдужими, коли брехня починає вдавати правду. Не будьте байдужими, коли когось принижують або нападають просто тому, що він має інше походження чи колір шкіри. Бо демократія сама себе не захистить. Бо свобода сама себе не захистить. Бо незалежність сама себе не захистить. І безпека іншої людини також не захистить сама себе.

Мирослав Скірка,
голова Об'єднання українців у Польщі

Сьогодні ми всі жажливо схвилювані тим, що ненависть до мігрантів та біженців, особливо з України, яка воює з російськими окупантами, заповонила країну.

Розпалювання антиукраїнських настроїв стало невіддільною частиною політичного порядку денного багатьох партій, зокрема тих, що входять до нинішньої коаліції, а для інших – навіть найважливішим елементом їхньої політичної та соціальної програми, ніби в Польщі не було б інших важливих питань, а мігранти були б відповідальними за всі проблеми країни.

Різні ЗМІ стали пропагандистським рупором і повторюють це. Політики та лояльні до них медіа, посилені кампаніями ненависті з ферм тролів та центрів дезінформації, несуть відповідальність за нинішню ситуацію. Саме вони створюють у країні атмосферу, яка сприяє ненависті, агресії, ксенофобії та мегаломанії.

У кожної НСДАП є свій «Штюрмер» («Der Sturmer» – тижневик, який виходив у нацистській Німеччині з перервами від 1923 по 1945 рік – прим. ред.). І кожен «Штюрмер» – це інструмент для руйнування держави права та демократії, початок кінця вільної держави, що керується демократичною конституцією. Це заклик до відповідальності ЗМІ.

Нещодавно минула перша річниця президентства Кароля Навроцького. З цієї нагоди він заявив, що Україна може розраховувати на допомогу скрізь, де б'ють москвитів.

Це дуже важлива декларація, і я вдячний президенту за неї! У відповідь у мене є дві пропозиції. Пропозиція перша – недорогі дії в межах країни, де президент обіймає посаду. Я пропоную терміново знайти, знешкодити та назавжди нейтралізувати центри путінської пропаганди та антиукраїнських наративів у Польщі.

Ці дії потребують лише повної участі польської влади та служб, а також відповідної інформаційної кампанії. Ці центри публічно відомі. Вони діють відкрито, з відкритими завісами. І нам нема чого боятися, бо зараз у росії на кремлі править божевільний путін, а одержимий дияволом глава Православної церкви кирило оголошує священну війну всім вільним державам, виступаючи за побудову світу на принципах росії, в ім'я Бога. Це російський генетичний дефект на рівні російської ДНК. Ленін і Сталін колись хотіли запровадити російський більшовизм по всьому світу та напоїти коней Червоної армії в Атлантиці, а сьогодні путін і кирило гундяєв просувають цю одержимість як програму глобальної експансії.

Наша проблема в тому, що ці одержимі, божевільні мають дуже багато своїх апостолів у Польщі. Давно час назвати речі своїми іменами, позбутися їх із Сейму, з польської політичної сцени, зі ЗМІ та підвищити обізнаність про суть цієї російської одержимості.

Друга пропозиція – серйозно поставитися до питання допомоги. Президент заявляє, що допоможе!

Тетяна Ревенко,
голова Спільки жінок України «Два крила»

Хотіла б сказати, що в нас у регіоні з ворожнечею до українців не так погано, але, на жаль, маємо зафіксовані дві кримінальні справи щодо ксенофобії та фізичного побиття підлітків. Сталося це ще в травні цього року. Окрім того, спілкуючись з українцями, бачу, що вони мають більше страху, тривоги, втрачають почуття безпеки. По собі навіть відчуваю, що не почувуюся так безпечно, як ще рік тому. Навіть прийти на цю акцію – була певна тривога. Деякі знайомі мені прямо писали: «Ми не прийдемо, бо боїмося». Показовою є ситуація з опублікуванням інформації про наш захід в одній із газет і на фейсбуці. Там усюди хейт. Для нашого невеликого міста, я вважаю, 700 людей, які активно публічно, не приховуючи свого обличчя, висловлюють таку позицію, – це багато. Там були жохливі речі про те, що треба цих українців, які збираються, зібрати в одному місці, вивезти на поле і там кинути бомбу. Такі були тексти! Читаєш і розумієш, що ці люди можуть сюди до нас прийти. Я думаю, що заклики до насильства мають бути покарані, тим більше, що Польща є однією з демократичних держав Європейського Союзу. На щастя, реальність показала, що акція в Ольштині була мирною та пройшла без жодних конфліктів. Хай так буде весь час. Я закликаю усіх наших польських сусідів просто навчати своїх дітей толерантності. Зрозуміло, що дуже складно маленькій дитині пояснити, що таке війна, розповісти про агресію. Не мусите вдаватися в деталі, але можете просто сказати: «Ця українська дитина була у складній ситуації, вона втікала з небезпечно-го місця, а тепер живе тут. Так, вони інші, але вони серед нас і потребують нашої підтримки». Така профілактика булінгу – це вже великий внесок у толерантність. Я вважаю, що це має більшу практичну цінність, ніж усі гасла.

Пйотр Пацевич,
засновник і головний редактор OKO.press

Я сподіваюся, що тепер хвиля обурення і спротиву зростатимуть, особливо у зв'язку з кричущими випадками насильства насамперед щодо українських дітей. Діти зворушують кожного. Сподіваюся, що це трохи розбудить владу і сили при владі запропонують серйознішу програму протидії антиукраїнським настроям. Відомо, що Україна, ставлення до України та українців будуть однією з головних тем виборчої кампанії 2027 року. З одного боку, буде наратив правих – «Конфедерації», Брауна, Качинського, Чарнека, а з іншого – а що буде? Має бути рішучий контрнратив. Думаю, політики, можливо, зрозуміють, що в цьому є також політичний інтерес. Колись, коментуючи те, що французький політичний центр переймає певні праві ідеї (дещо подібно до того, як зараз це відбувається в Польщі), Марін Ле Пен сказала цинічну, але глибоко правдиву річ: **підробка ніколи не замінить оригінал**. Для мене одним із симптомів цього розуміння було б те, якби політики почали звертатися не лише до поляків, а й українців, адже вони часто говорять про українців. Дональд Туск нещодавно мав дуже добрий виступ і в Сеймі, і потім перед урядом, де говорив про те, наскільки неприпустимим є насильство і що байдужість суспільства, яке за цим спостерігає, може призвести до драматичних наслідків. Але все це він і далі говорить до поляків. Я чекаю, щоб він сказав щось до українців та українок, які тут живуть. Не знаю – попросив пробачення, попросив про підтримку, до чогось закликав. Показовим проявом цього був випадок у Варшаві, коли хлопця дуже сильно побили. Він переніс стоматологічну операцію, мав зламану щелепу, а крім того, мав ваду серця і чекав на відповідну операцію. Тоді маршалок Влодзімеж Чажастий і маршалкиня Магдалена Беят прийшли до нього в лікарню і відвідали його. Це такий природний жест: коли поранений шахтар, прем'єр іде до нього в лікарню. Аналогічна поведінка щодо українців показала б, що прем'єр бачить у них людей, а не лише вважає, що його поведінка відповідає польським інтересам.

Степан Мігус,
почесний голова Ольштинського відділу
Об'єднання українців у Польщі

Я можу жаліти, що так мало поляків прийшло на цю акцію, але ще більше жалію, що була невелика кількість місцевих українців. Я сам вислав інформацію до близько ста осіб. Не було теж представників місцевої влади, поза винятковими сенаторами й послами. А де решта? Поки масово не зберемося, не згуртуємося, то можемо собі кричати – нас мало хто почує. А ситуація є справді трагічною. Хоча б в останній час, коли напали на польського публіциста Гжегожа Гаудена за те, що мав на собі значок з польським та українським прапорами. Отже, вже не тільки українців атакують, але також поляків. Відомо про побиття дітей та жінок. Отже, поки когось солідно не покарають за такі вчинки, нічого не зміниться. Тим більше, що йдемо до виборів, і буде ще гірше. На мою думку, винні у цьому політики, до того ж як і праві радикали, так і владна команда. Кілька її гучних останніх заяв – це мало. ●

Григорій СПОДАРИК

Фото з фейсбук-сторінки Братства «Сарепта»
та о. Романа Стороняка

«Сарепта» – це досвід спільноти, молитви та української ідентичності

Отець Роман Стороняк, голова Комісії у справах молоді Ольштинсько-Гданської єпархії УГКЦ, цього року був духовним опікуном одного з літніх турів «Сарепти» в Команчі. Загалом цього року на всі табори, також у Новиці, записалося понад 330 дітей. З отцем Романом Стороняком ми поговорили про потреби сучасних підлітків, залежність від телефонів, творення спільноти та українську ідентичність.

– Чи з позиції опікуна видно, що «Сарепта» якимось змінює молоду людину?

– Цього року на «Сарепті» в Команчі було 55 дітей і 10 опікунів. Щоб сказати, чи вони повернулися іншими, треба було б запитати батьків. Не хочу оцінювати їх лише ззовні. Але точно побачив, що за ці два тижні діти стали справжньою спільнотою. Одним із гасел нашого табору була емпатія. Ми намагалися показати дітям, наскільки важливо бачити поруч іншу людину, допомагати їй, дивитися на її потреби. Звичайно, було трохи непослуху, але саме через спільне життя молодь вчилася бути разом, допомагати одне одному і відповідати не лише за себе. Для мене дуже промовистим був останній момент, коли діти мали від'їжджати. В їхніх очах був смуток, бо вони розуміли, що по-

бачать одне одного аж через рік. Це показало, що за два тижні вони справді стали спільнотою.

– Що дає молодим людям така форма спільної молитви й катехизація?

– Вони розширюють горизонти дитини. Дитина може думати, що молитися можна лише в церкві. А ми молилися і на подвір'ї, і під час прогулянок, і в каплиці. Водночас діти могли бавитися, грати у футбол, гуляти. Можна сказати, що це трохи християнство в дії. Ми проходили в середньому близько 12 кілометрів на день – гуляли, пізнавали околицю і знайомилися одне з одним. Діти були з усієї Польщі, а також України. Щоб створити спільноту, вони мусили себе пізнати.

– Якими сьогодні є підлітки 6-8 класів, котрими опікувалися саме ви? Які їхні потреби?

– Думаю, що вони передусім потребують бути разом, бути почутими. Вони вже не маленькі діти, але ще й не дорослі. Для них важливо мати людей, з якими можуть щиро поговорити, поділитися переживаннями, питаннями, сумнівами.

Бути разом для підлітка означає дуже прості речі: співати, грати у футбол, жартувати, ходити на екскурсії. Молодь потребує спільного часу, спільних спогадів і відчуття, що вона є частиною групи. Тому дорослим важливо вміти їх слухати й не оцінювати одразу. Казати: «Я тебе чую». Саме так будується довіра.

– Темою цьогорічної «Сарепти» була залежність, зокрема від телефону. Що ви намагалися пояснити дітям?

– Ми намагалися, щоб під час трапез, молитви чи спільних занять діти не користувалися телефонами. І побачили, що, коли вони включалися у спільну діяльність, телефон поступово відходив на другий план.

Окремо говорили про залежність від соціальних мереж і мобільних телефонів, про їхній вплив на стосунки, увагу, сон та здатність нормально спілкуватися.

Ми зробили гру – «суд над телефоном». Половина групи була прокурорами, половина – захищала телефон. Діти дійшли висновку, що телефон не є ані тільки поганим, ані тільки добрим. Деякі самі сказали, що зрозуміли: у них є проблема з телефоном або соціальними мережами. І це дуже важливо. Ми можемо щось заборонити, але набагато цінніше, коли молода людина сама побачить проблему і захоче щось змінити. Говорили також про своєрідний «піст» від телефону – добровільну відмову від нього на певний час. Телефон може бути корисним, але стає проблемою, якщо починає керувати життям.

– «Сарепта» відбувається на території, яку ми називаємо «рідними землями». Наскільки важливо знайомити молодь з цими місцями та їхньою історією?

– Для «Сарепти» важливо поєднати духовне життя з відпочинком. Цього року діти пізнавали Бескиди, Лемківщину, історію людей, які жили тут до виселення.

Діти часто не усвідомлювали, що проходять дорогами та стежками своїх прадідів, яких у 1947 році вивезли з цих теренів. Через екскурсії вони могли доторкнутися до історії власних родин і свого народу. У Сяніцькому скансені підлітки побачили, як колись жили люди в цьому регіоні, а в музеї «Фанто» в Устриках-Долішніх дізналися більше про історію краю та його мешканців, зокрема українське населення. Для мене важливо, що духовна формація поєднується з рекреацією. Ми хочемо, щоб молода людина пізнавала Христа, але водночас знала свою історію, культуру, традицію і землю, формувала свою українську ідентичність.

– На «Сарепті» зустрілися діти з Польщі та України. Що дає така спільна присутність?

– Діти з України показали своїм ровесникам із Польщі, що українська мова – це не лише мова дідусів. Для них вона є природною мовою спілкування. Діти побачили, що не треба соромитися української мови, що нею можна говорити з ровесниками, дружити, жартувати. Для дітей української меншини в Польщі це важливий досвід: українська може бути не лише мовою церкви, а живою мовою молодого покоління.

– Що особливо запам'яталося вам із цьогорічної «Сарепти»?

– Перш за все запам'ятався страх за дітей, щоб нічого їм не сталося. На нас, опікунах, була велика відповідальність. Але найбільше запам'яталося те, що відбулося вже після «Сарепти». Близько 95% «сарептян» були на Лемківській ватрі у Ждині. Я побачив, що вони й далі трималися разом, тобто продовжували творити спільноту. Мене також дуже зворушило, коли батьки підходили й дякували за проведений табір. Тоді ще раз я зрозумів, що всі години праці, втома, дисципліна та відповідальність були варті того.

– Що ви сказали б батькам, які ще вагаються, чи відправляти дитину на такі табори?

– Я б сказав просто: пошліть своїх дітей на «Сарепту». Звичайний літній відпочинок можуть запропонувати багато таборів. А на «Сарепті» ми намагаємося поєднати відпочинок із християнським вихованням, молитвою та українською ідентичністю. Дитина може одночасно відпочивати, молитися, бути у своєму українському середовищі, пізнавати традицію і водночас залишатися звичайним підлітком, який грає у футбол, співає, сміється і подорожує. Цього року на всі табори «Сарепти» записалося понад 330 дітей. Це показує, що багато родин хоче, щоб їхні діти мали не лише добрий відпочинок, але й середовище, в якому можуть зростати у вірі та своїй українській ідентичності.

– Ви очолюєте Комісію у справах молоді Ольштинсько-Гданської єпархії. Які сьогодні найбільші виклики у праці з молодими людьми?

– Одним із найбільших викликів є питання ідентичності та залучення молоді до життя Церкви. В нашій єпархії є багато молодих людей, які приїхали до Польщі з України. Вони є частиною наших парафіяльних громад, однак не завжди можуть долучатися до релігійного життя через роботу чи інші обставини.

Інший виклик – молоді українці, які є громадянами Польщі. Тут важливим є усвідомлення власної ідентичності як українця і греко-католика, який живе в польському суспільстві. Основи ідентичності формуються передусім у родині. Якщо дитина від початку не отримала вдома знань про свою традицію, мову, культуру та віру, пізніше важко це надолужити. Тому нашим завданням є допомогти молодій людині зрозуміти, ким вона є, звідки походить і чому варто зберігати свою віру, традицію та українську ідентичність. ●

Євген ЯКОВЕНКО

Фото автора статті

Списки втрат: зустріч з Мирославом Лаюком у Варшаві

Увечері 6 серпня в Українському домі у Варшаві відбулася презентація книги українського письменника та репортера Мирослава Лаюка. Розмову модерувала журналістка SLAWA TV Анжела Максименко. Перші чотири з половиною місяці повномасштабного вторгнення вона як кореспондентка ТРК «Україна» провела в окупованому Херсоні, звідки виходила в прямі ефіри національного телемарафону. Згодом її затримали російські військові, і 31 день вона перебувала в ізоляторі тимчасового утримання, де зазнала допитів.

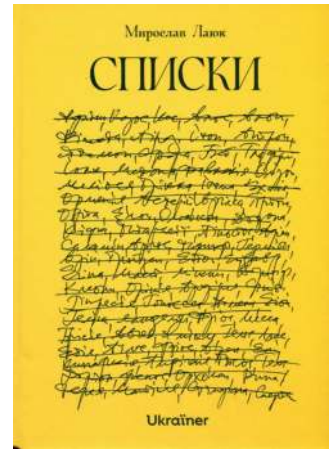

П'ятисотсторінкова збірка репортажів Мирослава Лаюка «Списки» вийшла у видавництві «Ukrainian» у вересні 2025 року. В Україні ця книга здобула престижну літературну нагороду: перемогла у номінації «Книга року BBC-Есеїстика 2025». У Польщі Мирослав презентував видання на минулорічному фестивалі «Місто з рікою» у Перемишлі (разом зі своїм війсьним репортажем «Бахмут»), а тепер мав нагоду представити «Списки» варшавській публіці. Розмова відбувалася українською мовою.

Молодий письменник, знаний як поетичною, так і прозовою творчістю (близькою до магічного реалізму, де часто дія відбувається в Карпатах, звідки походить і сам автор), після початку повномасштабного вторгнення перейшов до нової літературної форми – воєнного репортажу. Свою першу репортерську книгу «Бахмут» він створив після поїздки взимку та в березні 2023-го разом із фотографом Данилом Павловим до прифронтового міста, за яке в той час точилися запеклі бої.

В Україні «Бахмут» опублікувало видавництво «Ukrainian» у 2023 році, а у Варшаві цей репортаж Лаюк презентував в Українському домі у вересні наступного року. Польсько-

мовний переклад цієї книги випустило краківське видавництво «Ha!Art» у 2025 році. Переклад здійснив польський перекладач Мацей Пйотровський. На початку 2026 року цей переклад увійшов до фінального переліку престижної польської літературної нагороди – Премії імені Ришарда Капусцінського, яку присуджує місто Варшава найкращим репортерським книгам, виданим польською мовою протягом минулого року.

Списки втрат

На початку варшавської зустрічі автор репортажу пояснив назву «Списки», апелюючи до «Ліади» Гомера, де є «Каталог кораблів», котрі йдуть на війну до Трої (іх, як відомо, – 1187), але немає списків тих, котрі повернулися. Так Лаюк використовує античну метафору задля фіксації та пам'ятання людством злочинів росії.

Репортер згадав епізод з фільму Федеріко Фелліні «Рим» (1972), в якому під час прокладання в італійській столиці підземки будівельники натикаються на античну віллу. Від контакту з киснем її фрески зникають, тому журналістка намагається до них притиснутися, аби врятувати. Для Лаюка ця сцена є метафорою роботи репортерів та журналістів в Україні, які фіксують знищення реальності, як це відбувається зараз у Костянтинівці чи Ізюмі.

Репортер підкреслив, що задумував «Списки» як «великий будинок, в якому є дуже багато кімнат» і до якого може зайти читач, аби зустріти когось із подібним боєм: хтось у війні втратив дім, а хтось близьку або рідну людину. Мирослав говорить, що для багатьох постраждалих можливість проговорити свій біль – базова потреба, початок зцілення та спроба зрозуміти, що ти з цим досвідом не один. Він розповів, що для нього як автора – величезний страх не просто загинути або втратити фізичний носій, а втратити або «загубити» історію, яку людина довірила йому.

Збірка репортажів Лаюка – це мозаїка, складена з історій багатьох людей – як військових, так і цивільних. З кожним героєм та героїнею книги він бачиться в різних локаціях України – у Бахмуті, Покровську, Херсоні, Харкові, Києві та інших містах.

Анжела Максименко під час варшавської зустрічі зауважила, що «немає великих і малих втрат», а також зазначила, що біль та втрати блокують спогади: «Як журналіст з досвідом війни, полону – якісь моменти я просто не можу відтворити. Зараз для цього треба якийсь час, аби це полежало».

Вона також додала, що цей текст Мирослава варто давати студентам журналістики за приклад того, «як треба писати складні тексти простою мовою». Вона підкреслила важливість літературного репортажу, який, на відміну від телевізійного, буде жити довгостроково. І зрештою, що це книга, яку мають прочитати всі, оскільки вона є чесним віддзеркаленням «історії нашого життя сьогодні».

Нищення культури та ідентичності(ей)

Мирослав згадає в «Списках» поліціанта Миколу, якого 24 лютого застало в Маріуполі і який під російськими обстрілами в прифронтовій Авдіївці в підвалі на початку

повномасштабного вторгнення перекладав поезію Лесі Українки румейською мовою. Своєю рідною мовою, яку, як зазначає Лаюк, Микола вивчив у свідомому віці, оскільки Радянський Союз репресовував тих, хто говорив цією мовою. У книзі Микола каже: публічно говорити про те, що належиш до надазовських греків, було соромно. Урумська та румейська мови – мови приазовських греків, які мешкали або мешкають на тимчасово окупованих теренах навколо Маріуполя.

Лаюк згадує про харківського художника Гамлета Зінківського (відомого, зокрема, як ілюстратора збірки Сергія Жадана «Антенa»), який у Харкові зафарбовує свої написи російською мовою – і переписує їх українською. У книзі репортер пише про те, як під час його відвідин Харкова російські військові влучили в одну з найвизначніших споруд міста – Держпром, унікальну пам'ятку конструктивізму. Під час варшавської зустрічі Мирослав запитав, чи є в залі харків'яни. На що жінки в перших рядах, які тримали в руках книжки для підпису, відповіли ствердно. Одна з них навіть сказала, що працювала в Держпромі.

У «Списках» Лаюк неодноразово, як професійний філолог, викладач Києво-Могилянської академії, робить для читачів та читачок екскурс у літературу (та культуру загалом) – відтак вони зустрічаються тут з Богданом-Ігорем Антоничем, який походить з Лемківщини, з Бруно Шульцом, який народився в Дрогобичі, і з українськими письменниками, які були репресовані Радянським Союзом: Миколою Зеровим, Євгеном Плужником або Василем Стусом. Як поет Лаюк вмонтовує у свій репортаж про людські втрати на війні численні класичні поетичні тексти українських поетів.

Він пише про втрати для української культури – викрадені з Маріупольського художнього музею роботи Архипа Куїнджі, надазовського грека-урума (через рік після початку повномасштабного вторгнення у Нью-Йоркському Метрополітені куратори змінили в підписі до однієї з робіт походження художника з «Russian» на «Ukrainian») або затоплений в Олешках Музей-будинок Поліни Райко, через що більшість розписів художниці на глиняних стінах було втрачено. На сторінках книги Мирослав Лаюк також проводить деколонізаційну полеміку з покійним російським поетом Йосифом Бродським щодо його імперського вірша «На незалежність України» (1992), прочитуючи його у світлі української культури під нищівним ударом російського вторгнення.

Цинізм супротивника

Під час зустрічі у Варшаві автор репортажу підкреслює цинізм російських військових, згадуючи нещодавню атаку оператора FPV-дрона на цивільного чоловіка-продавця у Херсоні. У «Списках» Лаюк розповідає про те, як під час евакуації населення після підриву Каховської ГЕС, яку він детально описує в книзі, росіяни прицільно завдали артилерійського удару по Корабельній площі у Херсоні – місці збору цивільних. Це відбулося навіть попри те, що в місті в той час перебували численні журналісти світових ЗМІ.

Після перемоги

Під час варшавської зустрічі репортер говорить, що майбутня перемога буде лише початком роботи, оскільки, на його думку, попереду багато викликів: мільйони літєвих батарейок від FPV-дронів в українських степах; спалена Кінбурнська коса; діти з при-

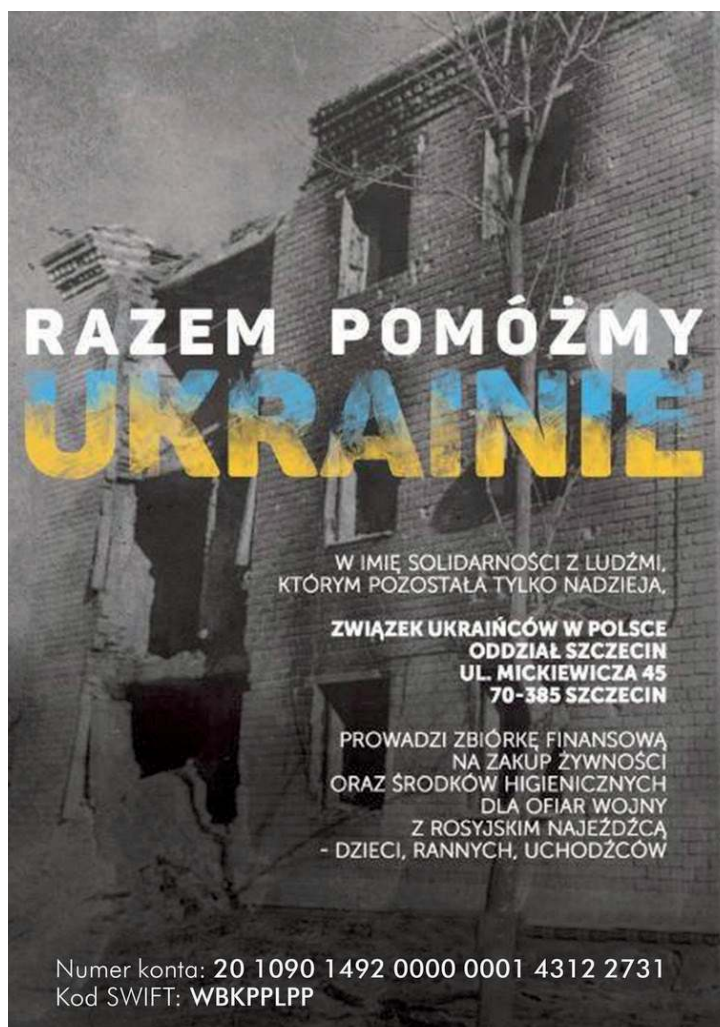
фронтових регіонів, які роками мають обмежений доступ до базової медицини.

Лаюк говорить, що ми знаємо лише мізерну частину жаху, який відбувається саме зараз у російських катівнях – на тимчасово окупованій частині Херсонщини або в зруйнованих та тимчасово окупованих українських містах на кшталт Волновахи або Попасної.

Погляд документаліста

У «Списках» Лаюк окреслює місію документаліста такими словами: «Документаліст мусить бути холодним, так. Однак його матеріал, який впливає на глядача емоційно, і є тим, що провокує емпатію, а отже, любов. Любов до дитини, яка помирає на операційному столі; любов до бабусі, яка принишкла від обстрілів; любов до бійця, який вже 10 днів в окопі під постійними обстрілами, який міг би в цей час гратися зі своєю дитиною і встигнути ще раз поговорити зі старими родичами». Він додає: «Документаліст навіть на війні може не тільки спонукати своїми світлинами до любові, а й фіксувати її. Як би це парадоксально не звучало – у час війни можна бачити найбільше любові».

Репортаж Мирослава Лаюка містить численні чорно-білі фото зі зображеннями, зробленими автором: ми бачимо поранених бійців; постраждалих під час затоплення тварин; окопи, наповнені гільзами від артилерійських снарядів тощо. Ці світлини можуть допомогти читачеві наблизитися до героїв та героїнь, історії яких зібрані в книзі. Наприкінці репортажу читачі та читачки бачать частину «Інше», в якій автор перелічує втрати й залишає місце, де кожен і кожна може вписати список власних. ●

Олександр ЛЮБЧИЧ

Фото з Вікіпедії

Вчитель нескореного люду

В історії народів є певні події та явища, які повторюються у кожному столітті. Я взявся розповісти про відомого педагога Богдана Заклинського і відзначив нашу спільність в історичному тлі та життєвих колізіях: мені, як і моєму героєві, сто років тому довелося залишати рідний край, рятуючись від московських варварів. Дивні діла творяться на цій, здавалось б вже «цивілізованій», планеті, а проте повернімось у минуле – кінець XIX – першу половину XX століття.

Яке коріння, таке й насліддя

Великий вплив на кожного з нас мають батьки. Богдан Заклинський, який народився 9 (за іншими даними – 19) липня 1886 року в місті Станіславів (нині – Івано-Франківськ) мав неабиякого батька. Роман Гнатович Заклинський був не лише вчителем місцевої гімназії, а ще й письменником, літературознавцем, дослідником та істориком, тобто всебічно розвинутою і творчою людиною. Мати – Марія-Артемія Франковська – теж залишила в душах дітей свій слід, давши їм не лише життя, а й серця патріотів. Взагалі ж рід Заклинських був відомий своїми вчителями, священниками, письменниками та громадськими діячами – людьми, небайдужими до долі України. Тому й не дивно, що дев'ятеро синів Романа та Марії Заклинських, найстаршим серед яких був Богдан, стали справжніми українцями не лише за походженням, а й покликом серця. В 1909 році Богдан закінчив Станіславівську гімназію, потім продовжив навчання в учительській семінарії, за іншими даними – у Львівському університеті. Вже під час перебування в цих навчальних закладах захопився вивченням української історії та культури, став їздити по галицьких і подільських селах, збираючи етнографічний та фольклорний матеріал – одяг, прикраси, різьблені вироби, писанки, казки, прислів'я, коломийки та інше. Добрими його наставниками були відомі дослідники й літератори Іван Франко та Володимир Гнатюк, які опублікували матеріал, що зібрав Заклинський. Закінчивши студії, молодий чоловік почав працювати у школах Закарпаття. Там і започаткував свою особисту долю: 4 листопада 1913 року в містечку Жаб'є-Ільці відбулося його вінчання з

молодою вчителькою Осипою-Амалією з роду Середів. Але насолодитися звичайним родинним щастям Богданові Заклинському не вдалося, бо 28 липня 1914 року вибухнула світова війна.

На чужій стороні і весна не красна

Богдан, разом із п'ятьма молодшими братами, вступив у легіон Українських січових стрільців. Отримав звання підхорунжого, але участі у воєнних діях не брав через стан здоров'я. Хоча і хотів, бо пізніше відзначив на одній зі сторінок свого «Щоденника», що мав давню мрію «боротися за волю України». Із січня 1915 року Заклинський став працювати у секції народного шкільництва Загальноукраїнської культурної ради у Відні. Тоді ж підготував і видав свій перший підручник – «Український буквар», хоча вже був автором посібника для дітей «Опис рідного краю» (1913 рік). Але в листопаді 1915 року молоде подружжя повернулося у Карпати, де вони працювали у школі села Кривопілля. Праця була недовгою, бо в червні 1916 року Заклинські залишили село і, серед інших біженців, змушені були перебратися до Австрії. Там, у таборі для біженців поблизу міста Гмюнд, вони й перебували з липня 1916 року до кінця світової війни (листопад 1918 року). До табору прибули, маючи на руках вже двох малолітніх дітей – однорічного сина Святослава та кількомісячну доньку Оленку. В 1918 році народилася

ще одна донька – Оріся. Під час перебування у таборі молоді вчителі, крім навчання українських дітей, організовували ще й культурні вечори, в яких брали участь подруги Осипи Заклинської – письменниця Катря Гриневичева і поетеса Марія Підгірянка. Сам Богдан Заклинський продовжував друкуватися під різними псевдо, серед яких було і «Правдолюб». Він намагався сіяти добро, сприяти вихованню маленьких українців справжніми патріотами своєї землі. В той самий час за його активної участі були видані «Житє українського народу», «Маленька географія України», «Читаночка для чемних діточок». Особливе місце серед праць Заклинського мала видана у 1918 році брошура «Що треба знати кожному українцеві?», на якій

виховалося не одне покоління його юних земляків. Але найбільше уваги Заклинський приділив самій педагогіці у її практичному втіленні в життя, спілкуванню зі своїми колегами та учнями, бо це давало можливість зрозуміти, як потрібно виховувати людину, щоб вона жила у взаєморозумінні та злагоді з іншими. А інакше – отримаємо агресорів, безжалісних і жорстоких, які пройшли перед очима Богдана Заклинського, оскільки він був сучасником двох світових війн.

Гірка наука, але солодка її бука

Богдан Заклинський прославився не лише як педагог, але й відомий дослідник. З 1913 року був дійсним членом Наукового товариства імені Шевченка і всі зібрані етнографічні та фольклорні матеріали передавав до його

Музею у Львові. Крім того, по закінченні Першої світової війни (в 1919-1920 роках) разом із літератором Миколою Угрином-Безгрішним видав декілька читанок для початкових шкіл. В різних галицьких виданнях («Дзвінок», «Дім», «Рідне слово» та інші) друкував свої дослідження і статті. Але головною метою Богдана Заклинського було безпосереднє спілкування з дітьми, прагнення підготувати їх до життя та виховати справжніми патріотами своєї Батьківщини. В 1920-1927 роках Богдан Заклинський працює в низці шкіл Закарпаття, яке входило тоді до складу Чехо-Словаччини. Це були різні села (Зарічево, Перечин, Великий Бочків або Бичків, Ясіня та інші), але в кожному з них подружжя Заклинських проявило себе яскравими особистостями, які пробуджували інтерес до знань і постійно нагадували учням про їхню українську ідентичність. Заклинські повсюди відкривали осередки Пласту, читальні «Просвіти», проводили виховні й культурно-освітні заходи, прагнули збільшити кількість свідомих і освічених українців, які б хотіли відродження власної державності. Все це, як згадують сучасники, не подобалося місцевій владі, через що подружжя Заклинських ніде подовгу не затримувалося; звідси й часта зміна місць їхньої роботи. Але діти, які здобули освіту в якійсь зі шкіл, де працювали Заклинські, назавжди запам'ятали своїх педагогів, що думали не тільки про себе, а й проте, яким стане їхній рідний край. І завдяки таким вчителям Україна змогла отримати добрих фахівців своєї справи, людей безстрашних і нескорених – борців за її свободу.

Наука мучить, але життя учить

В 1927-1941 роках Богдан Заклинський продовжує свою педагогічну діяльність, але вже у межах тодішньої Польської держави – в навчальних закладах Львівщини, Перемищини та Тернопільщини (у Золочеві, Явірнику-Руському, П'яткові, Медведівці та інших). Зміна шкіл теж була викликана недоброзичливістю з боку влади, бо Заклинський, як людина безкомпромісна і пряма, відстоював право українців мати свій погляд на речі, які відбувалися в країні та за її межами. Він працював у цей час у початкових школах, де закладалися основи майбутнього світогляду і дітям можна було «прищепити любов до свого і воно вже там останеться...» Під любов'ю «до свого» Заклинський мав на увазі свою родину і рідну землю – Україну, бо інакше діти ставали якимись «безхатченками», байдужими й черствими до всього, що їх оточувало. Свої погляди на виховання він відстоював у працях, які продовжував видавати в цей час – «Національне виховання», «Діяльна школа», «Виховання провідників». А його знаменита праця «Що треба знати кожному українцеві?» витримала аж сім видань. Разом із тим, починаючи із 1928 року, Заклинський упорядковував архів Українського педагогічного товариства у Львові. А в 1929 році видав окремою книгою зібрані «Народні співанки-коломийки».

Не відставала від свого чоловіка й Осипа-Амалія Заклинська, яка підготувала і видала книги для українського жіноцтва – кулінарну «Нову кухню вітамінову» (1928) і косметологічний poradник «Як добути красу і зберегти молодість та здоров'я» (1929). Поради авторки можуть бути корисними й у наш тяжкий час, бо

вона пише про те, як знайти «енергії і сили волі, щоб все побороти і жити радісним життям».

Не менш енергійним та послідовним був і її чоловік Богдан, котрий ще під час Першої світової війни записав у своєму «Щоденнику», що «вільна Україна... се чудове слово! Тепер се лише слово, мрія, думка. А за якийсь час...буде се правда, дійсність!» На жаль, Заклинському не довелося дожити до проголошення незалежності України, бо занадто далекою була ця подія. Він лише став свідком окупації Львова спочатку радянськими, а потім німецькими й знову радянськими військами. В 1941 році радянські окупанти вбили його сина Святослава. Сам Богдан Заклинський в останні роки життя працював у Львівському відділенні Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії (ІМФЕ) АН УРСР. Його в 1944 році заарештували, але пізніше відпустили.

Залишив він цей світ 12 квітня 1946 року, повторно захворівши на тиф (вперше переніс цю хворобу в роки Першої світової війни), і знайшов свій спочинок на Личаківському цвинтарі, де над ним встановили звичайний дерев'яний хрест з одним словом «УЧИТЕЛЬ». Напевно тут доречними були б слова, придумані учнями однієї зі шкіл на Закарпатті, коли їх улюблений учитель переїздив на нове місце роботи: «Ой ти, Дубе, Великий наш Дубе, хто після тебе шуміти нам буде?» «Дуб» – один із псевдонімів, який використовував у своїх публікаціях Богдан Заклинський. І дійсно, після того, як Заклинського не стало, численні його учні у різних кінцях Західної України начебто осиротіли.

Добре ім'я краще багатства

Сам Богдан Заклинський ніяких багатств не нажив, зате залишив своїм потомкам добре ім'я. Доньки Олена й Оріся пережили свого батька, як врешті й дружина. Перша дочка – за прізвищем Гердан-Заклинська – стала всесвітньовідомою танцівницею, друга – продовжила його шлях як педагогиня. Заклинський, за спогадами Михайла Ломацького, «був людиною понад міру скромною, людиною голубиного серця і, як сльоза, чистого характеру й залізної волі». Представники польської влади сердилися, «що навчав своїх учнів історії і географії України, чого не передбачували шкільні програми. А до того нібито сказав, що Україна більша і багатша від Польщі й стане в майбутньому могутньою державою». Прочитав це і зрозумів, чому нинішніх правих політиків у Польщі так обурює героїчне минуле України. Вони бояться не минулого, а майбутнього, бо Україна з її армією вже стала однією з найсильніших держав континенту. «При тім ми ніколи не лакомилися на чуже, – відзначав характерну рису українців Богдан Заклинський. – Наша історія має світлі часи, котрі й приносять честь нашому народові в чужих краях». Наші друзі, розумні й чесні поляки, розуміють це і до останнього ми будемо разом, бо у нас спільний ворог – тоталітарна путінська імперія на Сході Європи, яка хоче поглинути як Україну, так і Польщу. Ми боремося за спільну справу, за «нашу і вашу свободу» та лише в єдності – запорука нашої перемоги. ●

У написанні статті використано матеріали Ірини Садули з Івано-Франківщини – ukrainianpeople.us/богдан-заклинський-учитель/

Петро ВІРХНЯНСКИЙ

Фото автора статті

Історія гранітового креста з листів вычитана

Працюючи над підготовком до друку *Kroniki budowy i remontu Kaplicy na górze Jawor w Wysowej Zdroju – założonej w 1966*, Владислава Окармы (Высова-Здруй 2025) стрінул єм ся з цікавими листами Лемків, жыючих за Великом Водом, на жаль, в книжці їх не є. Кед чытал єм їх, зразу до тямы пришли мі домашні, приходящы з Курітібы (з Бразилиї) и з Нового Йорка, котры мама нераз чытали нам на голос. Подібны найдете в *Переселили нас мусово* (Лігниця 2022-2023).

О наголовковім кресті писала лем пані Юлія Дзюбин, головна фундаторка єдиного, гранітового креста горы Явір, стоячого при північній съціні ґанку каплиці Покрова Пресвятой Богородиці (взношеній там од 1929 р.). Більшість єй листів так само ся зачынала (о сесім кресті писала в кількох: з 6 серпня 1984 р.; 25 вересня 1984 р.; 19 листопада 1984 р. и 11 лютого 1985 р.). Праві вшиткы єй листы зачынали ся барз подібні, більшість так: **На сам перед Мойого Листу, Слава Ісусу Христу!** Такыма словами листы товды зачынала писати не лем ктиторка гранітового креста, робило так барз дуже люди менше більше в тім самім часі ходящих до школы – но бо там вчыли ся так власно їх писати. Пані Юлія 25 вересня 1984 р. першы слова свого листа єднако записала дешто інакше, разом («На/сам») – о хвилю зрештом сами будете видіти, же разом записала там не лем їх. Нашы предкы дієслова з заперечіньюм «ні» до смерти писали разом (Юлія Дзюбин гмерла 8 січня 1988 р.), так як до гнеска Словакы – но а Полякы писали так, кед Польщы ищы не мали. Жебы листы пані Юлії чытати было лацнішше, приіменниковы фразы (*wyrażenia przyimkowe*), дієслова з заперечыньюм «ні» и іншы слова записаны ньюм разом, одділям вертикальньюм криском

(«/»). Як юж радиме о першых словах листів наших предків, то повім, же кус інакшый початок має лист пані Юлії з 5 мая 1983 р. В нім перше речення маме такє: *Дорога і Люба ґаньо даю ти відповід на тві Лист: Воістинну Воскрес!* Нашы люде тамтой doby барз подібні зачынали писати свої листы. В тім єст невелика зміна, а бере ся з того, же Великден в 1983 р. святкувано якраз 8 мая (того рока Вельканоц припадала на 3 квітня), но а товдышні листы ишли тижнями. Адже нич в тім чудного, же в сесім не є традиційного: Слава Ісусу Христу. По великоднім поздоровліню зразу пані Юлія пише, же лист отримала и барз рада го прочытала (*С/котрим ми ся потішили, що/ми достали Від/тебе Листа* – вшитко з листів Юлії Дзюбин наводжу в ориґінальній писовні). В листі з 6 серпня 1984 р. маме подібний стиль писання листів, заразіся по поздоровліню (по «Слава Ісусу Христу!») єст там такє: *Дорога і Люба ґаньо і Дорога твоя фамелия. Пишу до/тебе Пару Слів, с/котрима Словами Я і Маруся Поздоровляємо тебе ґаньо і твою фамелию Дуже Мило і Сердечно, дякуємо тобі дорога ґаньо за тві Лист що/ти нам так файно опишеш о всім.* Подібне найдеме в неєднім листі тамтых часів, на жаль, в *Переселили нас мусово*

більшість з них не має начала, ціли там сут лем коротіцькы. В першій книзі лем лист 116 и 135 зачынат ся од слів: «Слава Ісусу Христу!»

Листы наших предків не лем барз подібні ся зачынали, они праві же в такый сам спосіб ся кінчат. Наведу завершыня лем з єдного листа пані Юлії Дзюбин, повірте в інших єст барз подібні. Лист з 11 лютого 1985 р. завершыла так: *і на тім я буду кінчати тих Пару Слів С/тобою і ще рас Ми обидві Поздоровляємо Вас Всіх разом Дуже Мило і Сердечно. Майте ся добре до Милого зобачиня.* Часто єст так, же конец листа єст неяко кальком його початку.

А тепер врешті решт идеме до креста. Хто з кирилицьюм єст за пан брата, та был на горі Явір и призерал ся сесому крестови, знає, же гранітовий крест, о котрім пишу, то: *Жертва Івана та Юлії Дзюбин.* Адже ктиторі креста сут знаны, но и ціля ставліня го тіж єст на нім виписана. Ікона св. княгині Ольгы и св. Володимира князя Київской Руси – як и напис на кресті – твердо бесідують, же поставлено го з нагоды 1000-літя Крещенія Руси-Україны. Єднако мало хто знає його долгу и інтересну, передявірську історію. З листів пані Юлії довідуємо ся, же

того креста з граніту не вирізано в роках 80-х ХХ століття. Сес крест єст о кілкадєсят років старшый и не зроблено го в Польщы. На ним мала бы быти метка: *Made in USA*. Адже крест з-за Великої Воды шыфом привезений на гору Явір трафил завдякы Юлії, народженої в Бліхнарці.

Краще буде, кед його історію познате не од мене, а од пані Юлії Дзюбин. 6 серпня 1984 р. ктиторка пише: *ту коло/нас Ганьо Дуже Сумна Вістка Є. Мализме Свою Церков що Давно прибули Наши Лемки до Америки і купили Церков і дуже Гарна була Церков і Мализме Своє по Українски була відправа, а тепер Лемків не/ма, вжали (взяли – ПВ) Українці Свої руки, тай Церков продали. А тепер не знаємо чи другу куплат Церков і Ми обидвоє з Іваном купили два крижи Дуже гарни, то Минуло Яких дваццят років. А тепер Я їх вжала (взяла – ПВ) на заті хочу їх дати Вичистити і не знаю чи будут Мочи їх вичистити, і Як они будут готови вичищени, то я/їх хочу вислати до краю, оден Має бути на Явір, котрий ти вибереш а другий має бути в Церкви(в - ПВ) Бліхнарці, але то возме багато часу. Поки Я їх Вишло до краю, бо/я просила Священика то/мі/не хотів дати їх, по тому позволив Бискуп, що я Можу вжати (взяти – ПВ) і в/той Спосіб я достала їх. Є/богато до/писаня, великий жал в грудях Стоїт і не могу багато писати що наших Лемків праця пішла так на дармо. Лист сес писала до дівкы Фірії Демянчик (до Анны Окармы), більше о тім, чом продано їхню церков, написала в листі з 25 вересня 1984 р. В нім так пояснят, чом кресты давно тому дарованы греко-католицькій церкві в Гамериці тепер одобрала: *А питаєш ся за Церков, то ся стало в/той спосіб, що/мало Лемків єст ту/де/є Я/тілки Сама**

Меже/нима. Мало/нас є і не/було кому ся заняти том Церквю, а було пару фамелий Українских, таки дураки били і вжали (взяли – ПВ) тай продали ту Церков таким людям, що не сут католики. Я не знаю яку они віру мают, що може ся женити хлоп с/хлопом, баба з бабом, велике поганство тепер ся робит на Світі, то зато я забрала Своїй крижи і вислалам до вас і ви ся там файно полаготте с/тима крижами, щоби не було ниякой Суперечки, щоби Бох прийав щєсливо нашу офіру і на/тім я/буду кінчати тих Пару Слів С/тобою і Майто на Уважі Ганьо що/ми/ся обі тримаємо і будемося тримати поки будемо жити, одна другу будемо ратувати.

Якбы не сєсы листи, не знал бым, же гранітовий крест, стоячий при явірській каплиці, перше кількадесят років стоял в Гамериці, при греко-католицькій церкві. Жертводавці забрали їх, кед церков продано разом з крестами гамерицкых Лемків. Но а Лемко як то Лемко, и в Гамериці не одпустил, там тіж свого на потаву не залишил, хоц легко не было. В листі з 19 листопада 1984 р. пише: *Крижи (кресты – ПВ) вже достала, Ганя моя Сказала, щоби оден дали На/явір, а другий до Церкви дали, а Священик Сказал, щоби обидва дати до Церкви, бо з/одним кришом (крестом – ПВ) не може процесия іти. А Я Сказала так, що бажаю Свою офіру дати так, оден на Явір, а/другий до Церкви, а як Священик не прийме оден до Церкви, той/час най дадут обидва на Явір.* Юлія Дзюбин навчена гамерицкыма порядками, знала юж як бесідувати треба и зо священником в Старім Краю. Поставила справу ясно, свій твердий и незмінний намір повторила в листі з 11 лютого 1985 р., але юж дешто гострішше: *а що/ся тичит до крижів (крестів – ПВ), то оден криж (крест – ПВ) Має бути В/церкви, а другий має бути На Яворі, а як Священик так не зробит як я кажу і не/буде хотів і (х – ПВ) розорвати, то в той час ідут обидва На Явір і я напишу картку до/нього, якби ти не хотів повірити, то/Му/допишу картку, прочитат і на тім я буду кінчати тих Пару Слів С/тобою. Сєс єй лист справді был барз короткій.*

На завершыня ищы раз повім, же кресты Юльом Дзюбин з Гамерики присланы стоят там, де поставити хотіла їх ктиторка. Третій гранітовий крест, стоячий при висівській церкві, єст додатковим, зробленим в Польщы на подобу присланих. Завдякы тому, што о появі міленійных крестів пише Владислав Окарма, мож повісти, же сєс третій тіж єст даром пані Юлії Дзюбин. З *Кронікы...* Окармы довідуєме ся, коли и чом го поставлено: *Рік 1988 / То рік великого ювілею – 1000-літя хрещенія Київской Руси. Рада парохіяльна церкви в Высовій фундує при церкви в Высовій и в Бліхнарці ювілейны кресты, хоче поставити тіж такий крест на горі Явір при каплиці. Бракує ім пінязы, зато звертают ся до мойой мамы и просят о грошову допомогу. На тоту ціл, з грошы пані Юлії Дзюбин, ктиторкы розпису сцін каплиці, мама офірували 200\$. На сєсім кресті выписанє єст назвиско ктиторів – Івана и Юлії Дзюбин (с. 30). Гнеска на цоколі явірського креста найдете ікони св. Ольгы и св. Володимира, а в ногах хрестителів Руси-Україны (рівных апостолам) імена и назвиско ктиторів. Колиси на міленійным, гранітовим кресті горы Явір мож было легко одчытати такий ото нарис: *Въ / память / 1000 літя / + 988 хрещенія 1988 + / Київской / Руси.* Гнеска, жебы го одчытати, треба долго за ним очыма по кресті ключыти. ●*

Вірний предкам та нам, учням...

**На 40-й день від смерті
професора Михайла Дуди**

Ідучи ватряним полем у Ждині, я розглядала фотовиставку з минулого заходу ватряних подій і помітила фотографію хору «Журавлі» та абсолювентів «Полонини». Нагадала вона ювілей Професора Дуди й день народження, який наближається, коли раптом біля книжкової полиці «Шафран» чую, що наш Професор відійшов у вічність. Важко і боляче це було прийняти до відома, – каже Марія Туцька.

Сумна вістка розійшлась блискавкою. Лігничани, колишні хористи, роз'їхались з «Ватри» хто куди. Однак всі думали, як попрощати Професора?

У день похорону б. п. Михайла Дуди 21 липня 2026 року в Зеленій Горі в православної церкві св. Миколая біля труни стояла родина, сусіди й численна кількість колишніх учнів, хористів лігницького ліцею, щоб попрощати свого диригента й довголітнього вчителя музики та співу. Над могилою прозвучало слово д-р Олі Кіх-Маслей, а хористи заспівали улюблені твори, яких нас вчив Маестро. Понеслось над кладовищем «Чуєш, брате мій», «Реве та стогне Дніпр широкий», і завершили гімном-молитвою «Боже великий, єдиний». Опісля ми зустрілися на тризні, щоб згадати все, що було у нас найкращим у житті, що нас сформувало.

В той самий час, о 9:00, в греко-католицькому храмі на Лемківщині в Лосю заупокійну Службу Божу відправив Владика Володимир Ющак з хористами, учнями та мирянами, випускниками лігницького ліцею. У своєму слові він звернув увагу на роль Професора у духовному вихованні нашої молоді та подякував за великий труд, який покійний вкладав у наше виховання та єдність. Присутні хористи заспівали на прощання «Чуєш, брате мій» та «Бандуристе, орле сизий».

До поминальних молитов приєдналися також хористи з Канади. У Торонто 22 липня о 18:30 в греко-католицькій церкві Успіння Пресвятої Богородиці наші друзі – хористи й колишні учні ліцею – відслужили поминальну Службу Божу.

Всі разом, незалежно, де кинула нас доля, якого ми віросповідання, одним хором дякуємо і співаємо: ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ!

Випускники лігницького ліцею

Михайлові Дуді На прощання

Михайле

Там, у Фльоринці,
Гнес сонечко засіяло,
Над Кичером кус хмарно,
Біла стиха чеберчит,
А Ти перейшов ворота черги.
Одойшов єс на небесні
Фльоринські Кичерки.

Михайле

Виспівав Ти всі свої пісні
І навчив дітей їх співати.
Буде нам бракувати Тебе
гнеска,
Але будеме Тебе пам'ятати.

Михайле

Ід гин ангельські хори
диригувати,
Скоро Господь хотів Тебе.
Навчи їх лемківських
співанок.
Сядьте під небесном
березом,
При небесній ватрі,
І виглядайте за нами.
Поспішаємо до Вас
Не гнес,
А позарани.
До побачення,
Михайле.
До позарани.

Вічная Тобі пам'ять

О.М.

Проповідь владика Володимира Ющака в день похорону проф. Михайла Дуди

Слава Ісусу Христу!

Власне тепер, в Зеленій Горі, в місцевій православній церкві, розпочинаються похоронні торжества блаженної пам'яті професора Михайла Дуди. Професор прожив гарний вік, відійшов до Господа після важкої недуги на 91-му році життя.

Вітаю всіх, хто захотів сьогодні прийти до цього парафіяльного храму Різдва Пресвятої Богородиці в Лосю, на Лемківщині, яка була так близькою нашому Маестро. Пригадаю, що він походив з недалекої Фльоринки. Вітаю о. мітрата Юліана Гойняка, пароху Зеленої Гори, який сьогодні спільно зі мною служить заупокійну Божественну Літургію. Вітаю присутніх місцевих парафіян. Вітаю учасників Лемківської ватри у Ждині, які залишились ще на Лемківщині також тому, щоб сьогодні, в день похорону, бути тут, на нашій спільній молитві за Професора. Дякую за присутність бувшим учням IV Загальноосвітнього ліцею в Лігниці, які

знали особисто Професора та які співали в хорі «Полонина» під його батуту або грали у шкільному оркестрі, яким диригував Маестро. З особливими словами співчуття звертаюсь до присутніх сьогодні рідних Професора Дуди. Обіймаю його найближчих – його дружину та доні з родинами. Ми сьогодні разом з вами. Співчуваємо вам, розділяємо ваш смуток та поручаємо Богові вашого покійного чоловіка, батька, дідуся, а нашого дорогого Професора.

Дорогі у Христі Сестри і Брати!

Наша знайомість з покійним Професором Михайлом Дудом розпочалась дуже давно. Я особисто пізнав його у 1973 р., коли після втрати другого ока, як повністю отемнілий, він повернувся до нашої лігницької школи як диригент хору «Полонина» та шкільного оркестру. Захопив нас своєю професійністю, серйозним підходом до своїх обов'язків та своєю особистою високою людською культурою. Нас, неповнолітніх тоді ще дітей, трактував дуже серйозно, з повагою та пошаною. З огляду на брак зору мусив більше вкладати труду, щоб підготуватись найперше до кожної проби та опісля до концерту. Не бачачи, мусив найперше

підшукати відповідний репертуар, який опісля потрібно було переписати в системі Браїля, вивчити партитуру для кожного голосу в хорі та для кожного інструмента в оркестрі. Щойно так підготовлений міг розпочинати пробу. Делікатна металева листавка, прибита до підлоги, дозволяла йому утримати властиве місце перед хором чи оркестром.

Своєрідним чудом було те, що вдалось йому з несповна півтора сотки учнів цілої тодішньої нашої школи, з яких майже ніхто не мав до цього часу хорового досвіду та з яких теж не всі мали музикальний слух і відповідний голос, створити один з найкращих тоді українських хорів у Польщі. Що цікаво, на проби хору всі приходили радо. Пам'ятаю, що ми, доїжджаючи, хоча деколи мусили повертати додому пізнішим автобусом чи поїздом, без нарікання залишалися навіть на пообідні проби.

Мій особистий досвід праці з Маестро пов'язаний ще також з пробами шкільного оркестру, які відбувались після обіду в будинку шкільного гуртожитку при вул. Хойновській у Лігницьці. Нам, доїжджаючим, не вільно було відвідувати наших товаришів і товаришок в їхніх кімнатах. Ми могли затримуватись тільки у світлиці, де відбувались також проби оркестру. Очікуючи на пробу, я мав досить багато часу і звичайно теж я був цією особою, яка піддавала Професорові звук, коли він строїв мандоліни та мандоли. Коли ми скоріше закінчили строєння інструментів, був тоді час на розмову з Професором. Як я вже скоріше згадав, Професор дуже шанував кожного та кожну з нас, хоча ми були тоді тільки дітьми. Наша пошана до Професора була, мабуть, теж нашою відповіддю на його підхід до нас. Це була особлива школа життя для молодого людини.

Ми всі знали теж, що Професор Дуда є православного віросповідання. Тоді, в сімдесятих роках, учні лігницького IV ліцею були переважно греко-католиками. Ніколи з цієї причини не було жодних зауважень, будь-яких алюзій чи непорозумінь. Всі себе шанували. Хор «Полонина» виступав зі своїм репертуаром на сценах різних театрів, але також в церквах як греко-католицьких, так і православних. Професор шанував нас такими, якими ми були, ми шанували Професора не тільки як вчителя чи диригента, але передовсім як одного з наших дорогих вихователів, яким дуже багато завдячуємо у своєму житті.

Наше знайомство з Професором Дудою не закінчувалось з моментом опущення мурів нашої альма-матер. Виступи лігницьких ансамблів, ювілеї нашої Школи були нагодою, щоб відновити наше знайомство з товаришами, але теж з нашими Професорами та Вихователями. Вражало те,

що Професор Михайло Дуда, як людина незряча, розпізнавав нас поіменно по голосі, по барві звуку, хоча він ніколи нас не бачив, а після закінчення школи ми деколи не мали контакту довгими роками. Він теж дуже радів кожній зустрічі. Очевидно, мав свою сім'ю, яка ним віддано опікувалась, але видається мені, що його учні були для нього до останніх років життя його другою, також дуже близькою його серцю, родиною.

Дорогі у Христі Сестри і Брати!

Очевидно, наша сьогоднішня молитовна зустріч є нагодою до спогадів. Я старався поділитися з вами своїми спогадами, які залишилися у моїй пам'яті. Мабуть, теж протягом сьогоднішнього дня буде ще багато нагод, щоб згадувати покійного Професора Михайла Дуду та розповідати про ваші особисті досвіди та зустрічі. Кожний також напевно має свої особисті спогади, які особливо глибоко вписались вам в серце. Ми, однак, прийшли сьогодні тут передовсім для того, щоб в день похорону Професора молитись за спокій його душі та висловити перед Богом свою вдячність за дар його життя. Вдячність висловлюємо перед Богом, бо Професор Михайло Дуда був віруючою людиною, ціле своє життя пережив як віруючий і відданий Богові християнин, а передовсім залишив свідоцтво свого щоденного, справді християнського життя.

В часі похоронної Божественної Літургії читаємо фрагмент Євангелія від св. Івана з п'ятого розділу. Наведу ці слова: «Істинно, істинно говорю вам: Хто слухає моє слово й у того вірує, хто послав мене, – живе життям вічним і на суд не приходить, бо від смерті перейшов у життя. Істинно, істинно говорю вам: Надходить час, – ба, вже й тепер він, – коли померлі вчують Сина Божого голос, а вчувши – оживуть. Бо як Отець має життя у собі, так і Син овідав, щоб мав життя у собі. І владу йому дав суд чинити, він бо – Син Чоловічий. І не дивуйтеся з того, бо надходить час, коли всі, хто у гробах, голос його вчують, і вийдуть ті, що чинили добро, на воскресіння життя. А ті, що зло чинили, – воскреснуть на суд (Ів. 5, 24-29).

Пане Професоре, прощаємо Вас з серцем, переповненим людським болем. Але віруємо, що Ви вже живете життям вічним і перейшли від смерті до життя. Як люди християнської надії очікуємо на воскресіння та на вічне життя. Маємо надію, що тоді зустрінемося знову. Дякуємо за те, що ми могли стрінути Вас на своїй дорозі життя. Нехай Воскреслий Господь дарує Вам воскресіння життя!

Вічна Вам пам'ять!

+ Володимир Р. Ющак, ЧСВВ,
Владика Вроцлавсько-Кошалінський

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Slovo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10 / +48 661-420-649, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny:** pełniący obowiązki redaktora naczelnego – Paweł Łoza, sekretarz – Tetiana Daniuczenko, redaktorzy – Igor Szczurba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Lesia Korostatevych (Warszawa), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów). **Wydawca:** Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: <http://ukraincy.org.pl> **Fotograf:** Redakcja „Nasze Slovo” **Druk:** Drukarnia „Efekt”. Nakład 1400 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.

Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slovo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Statті виражають точку зору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

XXI SPOTKANIA KULTUR

RYNEK
STAROMIEJSKI
W KOSZALINIE

29 SIERPNIA 2026
SOBOTA GODZ. 16.00

z udziałem:

NADIJA

kaszubski
zespół

FUCUS

Cygański Teatr Muzyczny
z Gorzowa Wielkopolskiego

TERNO

Dziecięcy Chór
z Koszalina

PERVOCVIT

Zespół Taneczny
z Białego Boru

WITROHON

uczestnik programu „Must Be The Music” TV POLSAT

organizator:

ad Media Consulting

POLSKIE
RADIO
KOSZALIN

Flame Audio

GK24.pl

GŁOS
KOSZALINSKI

TV MAX

prestiż

naszemiasto.